

УДК: 376-056.26
МРНТИ: 14.29.00

А.К. Рсалдинова¹, А.А. Төлеубаева²

¹*ғылыми жетекшісі, психология ғылымдарының кандидаты, доцент*

²*7M01906-Арнайы педагогика: Инклюзивті білім беру мамандығының*

2 курс магистранты, aiutatanovna@mail.ru,

^{1,2}*Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қаласы, Қазақстан*

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЛОГОПЕД ПЕН МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ТОПТЫҚ ЖҰМЫСЫНА ТЕОРИЯЛЫҚ ШОЛУ

Аңдатпа

Бұл мақалада инклюзивті мектепте логопед маманы мен мектеп мұғалімдері арасындағы топтық (командалық) жұмыс, оның негізгі қағидалары, бағыттары мен ерекшеліктері қарастырылған. Инклюзивті мектепте оқитын ерекше оқытуды қажет ететін балалардың көпшілігінде сөйлеу тіл кемістігі бар, осыған байланысты логопедтің жұмысына аса назар аудару қажеттілігі туындайды. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды сүйемелдейтін маман ретінде логопед еліміздегі жалпы білім беретін мектептерде сүйемелдеу қызметінің маманы құрамына жақында ғана енуі де осы мәселені өзектендіре түсті.

Түйін сөздер: инклюзивті білім беру, инклюзивті мектеп, топтық жұмыс

А.К.Рсалдинова¹, А.А. Төлеубаева²

¹*научный руководитель, кандидат психологических наук, доцент*

²*7M01906– магистрант 2 курса специальности -Специальная педагогика: Инклюзивное образование, aiutatanovna@mail.ru,*

^{1,2}*КазНПУ имени Абая, город Алматы, Казахстан*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ОБЗОР ГРУППОВОЙ РАБОТЫ ЛОГОПЕДА И УЧИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается групповая (командная) работа между специалистом-логопедом и учителями школы в инклюзивной школе, ее основные принципы, направления и особенности. Большинство детей с особыми потребностями, обучающихся в инклюзивной школе, имеют речевые нарушения, в связи с чем возникает необходимость уделять особое внимание работе логопеда. В качестве специалиста по сопровождению детей с особыми образовательными потребностями логопед недавно вошел в состав службы сопровождения общеобразовательных школ страны и актуализировал этот вопрос.

Ключевые слова: инклюзивное образование, инклюзивная школа, командная работа

A.K. Rsaldinova¹, A.A. Toleubaeva²

¹scientific director, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor

²2nd course master specialty - Special Pedagogy: Inclusive education, aiymamanovna@mail.ru,

^{1,2}Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Almaty city, Kazakhstan

THEORETICAL REVIEW OF GROUP WORK OF SPEECH THERAPIST AND TEACHERS IN INCLUSIVE EDUCATION

Abstract

This article discusses the group (team) work of a speech therapist and school teachers in an inclusive school, its basic principles, directions and features. The majority of children with special needs studying in an inclusive school have speech and language disorders, so it is necessary to pay special attention to the work of a speech therapist. The recent appearance of a speech therapist in the country's general education schools as a specialist accompanying children with special educational needs has exacerbated this problem even more.

Keywords: inclusive education, inclusive school, group work.

Еліміздегі инклюзивті білім беруді дамыту және барлық азаматтарға сапалы білім алуына және өз мүмкіндіктерін көрсете алуына тең қолжетімділікті қамтамасыз ету қазіргі заман талабы болып табылады.

Инклюзивті білім беру жүйесі қазіргі таңда елімізде ғана емес, сонымен қатар әлемдік деңгейде заманауи болып табылатын өзекті мәселе.

«Инклюзивті білім беру» түсінігі білім беру адамның негізгі құқығы және ол әділ қоғамға негіз жасайды деген тұжырымнан туындаған. Барлық оқушының жеке қасиеттері мен мәселелерінен тыс білім алуға құқығы бар. Бұл жерде балалардың жеке басының ерекшеліктері, оқудағы жетістіктері, ана тілі, мәдениеті, психикалық және дене мүмкіншіліктері білім алу жолында кедергі болмауы негіз болып табылады.

Инклюзивті білім берудің маңызды қағидаларының бірі – салааралық интеграция мен әлеуметтік серіктестік қағидасы болып табылады. Ерекше білім беру қажеттілігі бар тұлғаларға білім беру интеграциясының стратегиялық мақсаттары тек әлеуметтік серіктестік және жалпы білім беретін педагог пен медициналық, психологиялық, дефектологиялық сала мамандары арасындағы тұрақты әрекеттестік кезінде ғана жүзеге асады. [1]

Педагогтар мен мамандардың өзара әрекеттестігі - бұл баланың проблемаларын шешуде кешенді ыңғай жасауды қамтамасыз ететін, балалар мен жасөспірімдерді дамыту, оқыту, тәрбиелеу мен әлеуметтендіру міндеттерін шешуге бағытталған, білім беру үдерісінің субъектісін (бала, сынып, топ) қолдау бойынша педагогтар мен мамандардың біріккен әр түрлі әрекеті дегенді білдіреді [2].

Сонымен, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде жалпы білім беру үдерісінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды педагогикалық қолдауда мамандардың өзара әрекеттестігі, бұл пәнаралық ыңғай жасау үдерісінде психологиялық-педагогикалық қолдаудың стратегиясын, тактикасын, мазмұны мен динамикасын жасауға, ерекше білім беру қажеттілігі бар бала мен оның отбасының проблемаларын нәтижелі және кешенді шешуге қабілетті әр түрлі саладағы мамандардың (педагогтар, дефектологтар, психологтар, логопедтер) біріккен күшімен жасалған жүйелі түрдегі ықпал ретінде қарастырылады.

Бұндай өзара әрекеттестікке жатады:

- бала мәселелерін анықтау мен шешуде, әр түрлі саладағы мамандардан білікті көмек көрсету;

- баланың тұлғалық және танымдық дамуын көпқырлы талдау;

- баланың оқу-танымдық, сөйлеу тілдік, эмоционалды-еріктік және тұлғалық салаларының жеке жақтарын түзету және жалпы дамытудың жеке бағдарламасын жасау [3].

Осындай өзара әрекеттестік түрлі міндеттерді оңтайлы шешу және координациялауды анықтайды:

○ ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңестен өтуі және оларды білім беру процессіне қосудың, оның ішінде инклюзивті сыныптар үшін білім беру бағдарламалары мен оқу-әдістемелік кешенді таңдау шарттарын анықтау;

○ оқушыларға арналған оқу және дидактикалық құралдарды бейімдеу;

○ жалпы білім беретін ұйым мамандарының кәсіби құзыреттілігін арттырумен байланысты іс-шараларды жоспарлау және ұйымдастыру;

○ бірігіп өткізетін іс-шараларды жоспарлау және ұйымдастыру (пәнаралық консилиумдар, тәжірибелік семинарлар, әдістемелік бірлестіктер және т.б.);

○ жалпы білім беретін ұйымдарда инклюзивті тәжірибені мониторингтеу мен бағалауды ұйымдастыру;

○ координацияланған шешімдерді қажет ететін басқа да сұрақтар бойынша.

Мектеп мұғалімдері мен мамандардың топтық жұмысының бес негізгі қағидаларын бөлуге болады:

• инклюзивті білім беруді біртұтас психологиялық-педагогикалық идеология және стратегия ретінде мойындау;

• маманның шектес пәндерге қызығушылығы, әмбебаптық пен жаңашылдыққа, жаңа білімдерді меңгеруге дайын болу;

• топтың барлық мүшелерін сыйлау, өзара түсіністік, шынайылық, өзара көмекке дайын болу;

• білім беру үдерісіне команданың барлық мүшелерінің теңқұқылы қатысуы, ортақ жұмыстың нәтижелері үшін жауапкершілік;

• топ мүшелерінің рөлдерін нақты бөлу, педагогикалық міндеттерді шешуде көбіне олардың қатысуын қадағалау.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды енгізу жағдайындағы білім беру үдерісінің сапасын арттыру мақсатында, оның барлық субъектілеріне, яғни әкімшілік, педагогтар, мамандар, балалар мен ата-аналарға келесі ережелерді сақтау ұсынылады:

- үнемі бір-бірімен өзара әрекеттестікте жұмыс істеу;

- өзін мамандар тобының мүшесі ретінде мойындау;

- бір-біріне сыйластықпен қарау;

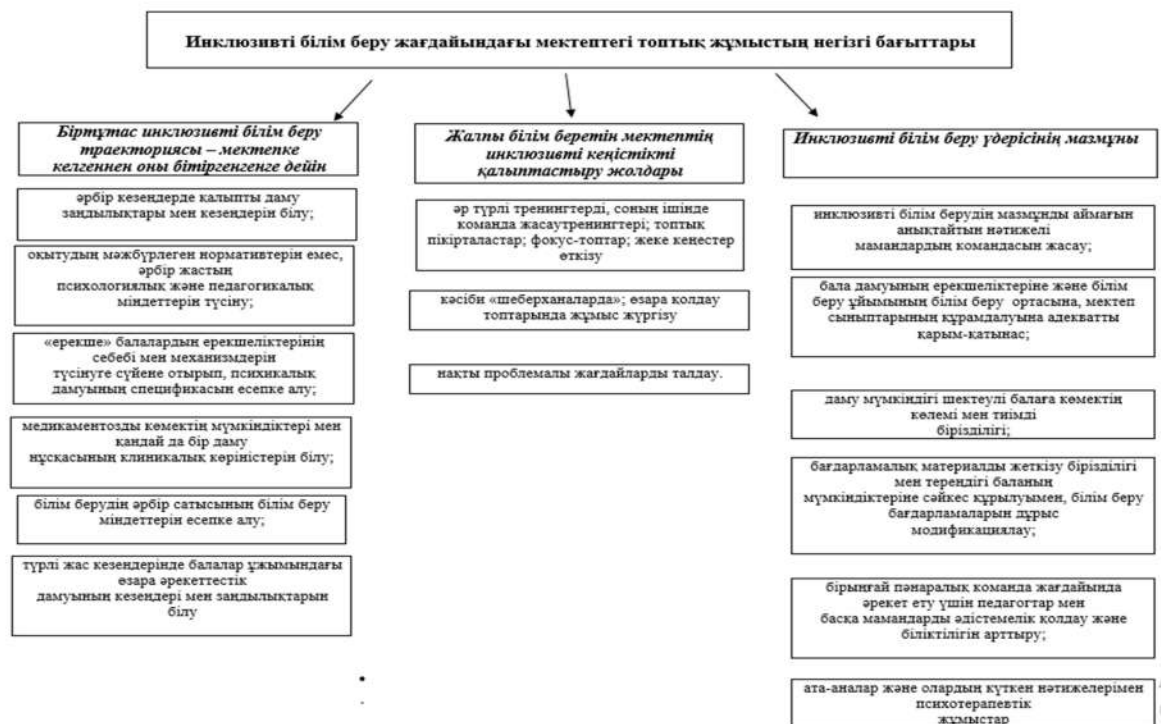
- көмек беруге және алуға, кеңестер беруге, сыни ескертулер жасауға және оны тыңдауға дайын болу;

- топтың ортақ мақсатын мойындау және сол мақсатқа жету үшін еңбектенуге тырысу.

Жоғары кестеде көрсетілген бағыттар бойынша арнайы ұйымдастырылған жұмыстың нәтижесінде ерекше білім беру қажеттілігі бар баланың білім алу қажеттіліктерін түсінуге көмектесетін, оның жеке даму бағдарламасын жоспарлауға мүмкіндік беретін барлық мамандармен бала дамуының толық көрінісі жасалады.

Инклюзивті мектепте оқитын ерекше оқытуды қажет ететін балалардың көпшілігінде сөйлеу тіл кемістігі бар, осыған байланысты логопедтің жұмысына аса назар аудару қажеттілігі туындайды.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды сүйемелдейтін маман ретінде логопед еліміздегі жалпы білім беретін мектептерде сүйемелдеу қызметінің маманы құрамына жақында ғана енді. Ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушыға логопедтің көмегіне мұқтаждықты ПМПК анықтайды.

Сурет. Инклюзивті мектептегі топтық жұмыстың негізгі бағыттары

Осы күнге дейін оның функционалдығын және сынып жетекшісімен ынтымақтастық формаларын анықтау мәселесі өзекті болып табылады.

Біздің елімізде педагогтар арасындағы ынтымақтастықты дамыту мәселесі орта білім беруді реформалау аясында қарастырылуда, бұл мұғалімдер мен мамандар арасында өнімді серіктестік орнату үшін қажетті алғышарттар жасайды. Бұл өте маңызды, себебі ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушының оқуда табысты болуын қамтамасыз ету мәселесін бір ғана маман немесе бір мұғалім шеше алмайды, бұл әрқашан жан-жақты көмек пен ұжымдық жұмыс.

Басқа мектептегі сүйемелдеу қызметінің мамандары сияқты, арнайы мұғалім бір жылға жұмысын жоспарлай отырып, келесі бағыттар бойынша өз қызметінің мазмұнын анықтайды:

1. Ұйымдастыру жұмыстары.
2. Арнайы білім беру қажеттіліктерін бағалау және білім алушыларды педагогикалық қолдаудың (көмектің) мазмұнын анықтау.
3. Оқушыларды арнайы педагогикалық қолдау және оның тиімділігін бақылау.
4. Консультативтік-әдістемелік қызмет.
5. Өз білімін жетілдіру [4]

Біліктілік сипаттамасына сәйкес орта білім беру ұйымының логопед тілдік даму ауытқуларын жеңу және орнын толтыру, оқушының әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру бойынша сабақтар жүргізеді; Үлгі оқу жоспарларына және психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың ұсыныстарына сәйкес ұйымдастырылған оқу іс-шараларын жоспарлайды және жүзеге асырады.

Логопед маманының өз құзыретіне төмендегілер жатады [4]:

- 1) оқу-танымдық жағдайының сөйлеу тілі дамуының диагностикасын жүзеге асырады іс-әрекеті, оқушы тұлғасының эмоционалдық саласы, оның оқудағы жетістіктері;
- 2) оқуда қиындықтар туғызатын себептерді жоюға, оларды басқа мамандардың оқушыларды жұмыс бағдарламаларымен үйлестіруге бағытталған ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушымен сабақтардың бағдарламаларын жасайды (тоқсанға құрастырылады);

3) пәндер бойынша бейімделген немесе жеке оқу жоспарларының мазмұны ұқсас студенттерді біріктіре отырып, сабақтарды өткізу үшін топтар құрады.

Қай оқушыларға жеке сабақтар қажет екенін анықтайды.

4) оқушылармен топтық/жеке сабақтардың күнтізбелік-тақырыптық жоспарларын (тоқсанға құрастырылған), сабақ жоспарларын жасайды, соған сәйкес ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылармен топтық және жеке сабақтар өткізеді;

Инклюзивті мектептерде ерекше оқытуды қажет ететін балаларды оқыту мен тәрбиелеу кезінде түрлі мамандар мен мектептегі мұғалімдерінің өзара әрекеттестігінің ерешелігі білім беру процессіне барлық қатысушылардың мұғалім-дефектологтың, логопедтің жетекшілігімен өзара тығыз әрекеттесуі және білім беру, тәрбиелеу мен түзету міндеттерін бірігіп шешу болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Алтаева Г. Ж. *Роль психолого-педагогического сопровождения детей в условиях инклюзивного образования. (КРО) школа-интернат общего типа, г. Щучинск – 2015 год.*

2. *Методические рекомендации по организации интегрированного (инклюзивного) образования детей с ограниченными возможностями в развитии. – Приказ МОН РК № 4-02-4/450 от 16.03.2009.*

3. Ежовкина Е.В., Рябова Н.В. *К проблеме педагогического сопровождения адаптации детей с ограниченными возможностями здоровья // Российский научный журнал № 5 (30) – Рязань, 2012. – С. 84–89.*

4. *Инклюзивті білім беру жағдайында қызмет ететін мұғалімдердің кәсіби құзіреттіліктеріне қойылатын талаптарды дайындау бойынша әдістемелік ұсынымдар.–Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 32 б.*